

Sköttedal

**Fornlämning L1983:4421, fastigheten Tureholm 2:5, Trosa-Vagnhärads socken,
Trosa kommun, Södermanlands län. Arkeologisk undersökning
i form av schaktningsövervakning.**

Stenålder

Patrik Gustafsson Gillbrand

Sköttedal

**Fornlämning L1983:4421, fastigheten Tureholm 2:5, Trosa-Vagnhäreds socken,
Trosa kommun, Södermanlands län. Arkeologisk undersökning
i form av schaktningsövervakning.**

Stenålder

Patrik Gustafsson Gillbrand

Sammanfattning

I december år 2024 utförde Sörmlands Arkeologi AB en arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning vid stenåldersboplatsen L1983:4421. Den är belägen intill torpet Sköttedal, som ligger cirka tre kilometer väster om Trosa stad. Insatsen utfördes eftersom en ny elledning skulle grävas ned intill fornlämningen.

Vid handrensning av schaktet framkom två kvartsavslag, en kniv av sandsten, ett kvartsitavslag samt två keramikfragment av neolitisk typ. I samband med undersökningen har fornlämningens utbredning utökats åt sydväst. Om boplatsen var strandbunden kan den vara cirka 4500 år gammal.

Rapporten laddas ned via
www.sormlandsarkeologi.se

eller beställs från

Sörmlands Arkeologi AB
Tideliussgatan 37
118 69 Stockholm

mail@sormlandsarkeologi.se

Grafisk form och layout: Lars Norberg
Kart- och ritmaterial: Patrik Gustafsson Gillbrand
Omslagsfoto: Runstenen U692 på Oknö i Mälaren.

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

© Sörmlands Arkeologi AB
Nyköping 2025

Innehåll

Sammanfattning 2

Inledning 4

Syfte & målsättning 4

Genomförande 4

Resultat 4

Referenser 5

Administrativa uppgifter 6

Bilagor 7

Bilaga 1. Utdrag ur Sverigekartan med undersökningsområdets belägenhet markerad

Bilaga 2. Utdrag ur Terrängkartan med undersökningsområdets belägenhet markerad

Bilaga 3. Utdrag ur Fastighetskartan med fornlämningar och undersökningsområdet utmarkerade

Bilaga 4. Situationsplan

Bilaga 5. Strandförskjutningskarta

Bilaga 6. Fyndlista

Bilaga 7. Fotodokumentation

Inledning

I enlighet med Länsstyrelsens beslut (1st dnr 431-8070-2024) har Sörmlands Arkeologi AB utfört en arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning inom fornlämning L1983:4421, fastigheten Tureholm 2:5, Trosa-Vagnhärads socken, Trosa kommun, Södermanlands län (bilaga 1-3).

Undersökningen genomfördes den 10 december år 2024. Projektledare samt fält- och rapportansvarig var Patrik Gustafsson Gillbrand, verksam som arkeolog vid Sörmlands Arkeologi AB.

Den arkeologiska insatsen genomfördes med anledning av att Vattenfall Services Nordic AB planerade att schakta för en skarvgrop i syfte att ansluta ny ledning till befintligt kabelskåp beläget inom fornlämning L1983:4421. Därtill skulle ett nytt kabelschakt grävas vidare västerut från skåpet. Schaktbredden skulle uppgå till cirka 0,5 meter och djupet skulle vara cirka 0,5 meter. Vid skarvgropen för kabelskåpet planerades schaktet bli något större och djupare. Den totala längden för schaktningsövervakningen skulle enligt Länsstyrelsen omfatta en sträcka om cirka 50 meter (bilaga 1 & 2).

Fornlämningen utgörs av en stenåldersboplatz från neolitikum. Den har tidigare varit föremål för ett antal olika arkeologiska insatser i varierande omfattning. Lokalen uppmärksammades initialt av privatpersoner som samlade in fynd från kanten av en grustäkt under det tidiga 1900-talet. Ivar Schnell besiktigade platsen år 1939 och bekräftade att det rörde sig om en boplatz från den yngre stenåldern. Sten Florin delundersökte därefter fornlämningen år 1945. Han påträffade bland annat yxfragment av grönsten, tidigneolitisk vråkeramik samt gropkeramik av typerna Säter II och III. År 1989 fosfatkarterades och provundersöktes fornlämningen av Agneta Åkerlund. Fynd av gropkeramik och slagen kvarts framkom också. Boplatzen kom då att utökas åt sydsydväst som följd av fosfaternas och fyndens utbredning (Kulturmiljöregistret, Statens Historiska museer).

Länsstyrelsen i Södermanlands län fattade därför, med stöd av 2 kap, 12 och 13§ KML i kulturmiljölagen (1988:950), beslut om en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning. Ansvarig för kostnaden var Vattenfall Services Nordic AB.

Syfte & målsättning

Syftet med schaktningsövervakningen var i första hand att undersöka, dokumentera och ta bort fornlämning ner till schaktbotten inom område för ledningsdragnings. I uppdraget skulle sträckan övervakas till att det inte längre förekom någon risk att fornlämning kunde komma till skada. Om mer komplicerade lämningar påträffades, skulle Länsstyrelsen ge sitt godkännande innan borttagande.

Genomförande

Innan fältarbetet påbörjades genomfördes en begränsad kart- och arkivstudie som i huvudsak inriktade sig på fornlämningmiljö (KMR), topografiska kartor (Lantmäteriet) och strandförskjutningskartor (Plikk *et al* 2024). Därefter besiktigades undersökningsområdet översiktligt.

Den övervakade sträckan uppgick till en längd om cirka 50 meter. Schaktet var cirka 0,5 meter bred och hade ett djup som uppgick till mellan 0,3 och 0,35 meter. Vid kabelskåpet öppnades en yta som var cirka 2 x 2 meter stor och 0,7 meter djup (bilaga 4). Schaktet grävdes skiktvis med hjälp av grävmaskin utrustad med planskopa. Schaktsträckan rensades kontinuerligt för hand med fyllhammare och påträffade fynd markerades ut. Därefter finrensades den öppnade ytan för hand med skärsliv till dess att inga ytterligare lämningar kunde konstateras. Schakt, fynd och miljöer dokumenterades genom beskrivning i text samt inmätning med RTK-GPS. Inmätningarna har överförts till en databas för vidare bearbetning i GIS-miljö (ArcGis Pro). Dokumentation har använts vid framställning av planbilder samt översiktskartor. Fotodokumentation med digitalkamera har genomgående utförts under fältarbetets gång. Påträffade fynd samlades in vid den arkeologiska undersökningen.

Resultat

Undersökningsområdet var beläget vid torpet Sköttedal som ligger drygt tre kilometer sydväst om centrala Trosa i den inre delen av halvön Åshorn. Området utgörs av ett i regionen typiskt sprickdalslandskap med berg, isälvsav-

lagring, skogsbeklädda sand- och moränslutningar samt uppodlade dalgångar (bilaga 2 & 3). I miljön finns också skärgårdsliknande rundhällar som antyder på närheten till Östersjön samt inslag av mindre våtmarker och vattendrag i området. Den aktuella schaktsträckan förlades i huvudsak inom en öppen yta som tidigare utgjort åkermark, belägen direkt söder om en väg med tillhörande dike. Den aktuella ytan, som sluttade åt söder och sydväst, var belägen på nivåer mellan 27 och 28 meter över havet (bilaga 4 & 7).

Fornlämningsbilden i närområdet kan karaktäriseras som relativt mager om man jämför med de uppodlade dalgångarna bortom Åshornshalvön (KMR). Utmärkande är emellertid den välkända och delvis undersökta gropkeramiska Övervedaboplatsen (L1983:4580), där det även påträffats tre samtida gravar (Welinder 1979). Lokalen är belägen cirka 650 meter nordväst om Sköttedal. Några 100 meter söder om den här aktuella fornlämningen har bland lösfynd av mellanneolitiska stenyxor gjorts (L1983:4551). Därutöver utgörs fornlämningsmiljön av någon stensättning (L1983:5921), en fornborg (L1983:7077) samt flera lägenhetsbebyggelser, till exempel L1983:4552.

Det övervakade schaktet var relativt enhetligt till sitt innehåll. Under förnaskiktet, som var cirka 0,10 meter tjockt, vidtog ploggång i form av ett cirka 0,20 meter tjockt lager med brun humös finssand. I lagret fanns enstaka fragment av tegelpannor och porslin. I botten av ploggången mot övergången till undergrunden, som bestod av beigegul finsand, påträffades sammanlagt sex fynd av förhistorisk karaktär (F1-F6). Inga lämningar påträffades i undergrunden. Fynden framkom inom en sträcka om cirka 40 meters längd. Vid elskåpet var dock ytan starkt påverkad av tidigare markarbeten och utgjordes framför allt av påförda fyllnadsmassor av småstenig grå siltig finsand ned till ett djup om cirka 0,7 meter. Därunder vidtog siltig sand och sten (bilaga 4 & 7).

Vid rensningstillfället framkom sammanlagt sex fynd (bilaga 4, 6 & 7). Två bestod av kvartsavslag (F2 & F3). Den förra hade slagits med plattformsmetod från en nodul. F1 utgjordes av ett kraftigt plattformsavslag av en hård sandsten, vars distala ände har slipats till en egg. Troligen har föremålet fungerat som en kniv. F6 var ett mikrospånliknande avslag av en ljusgrå kvartsit. Förmodligen består det av ett prepareringsavslag. Därtill påträffades två keramikfragment av neolitisk karaktär, dock utan ornering (F4 & F5).

Topografin och de fåtaliga fynden antyder att schaktet berörde den sydvästra utkanten av boplatsen, som här var belägen vid cirka 27 meter över havet. Fornlämningen fortsätter förmodligen åt söder om det övervakade schaktet. Om lokalen var strandbunden och havet stod cirka 25 meter över dagens havsytta, betyder det att lokalen skulle vara cirka 4500 år gammal, det vill säga omkring 2500 f.Kr. (Plikk *et al* 2024 samt bilaga 5). Tidigare undersökningar har även påträffat fynd i form av tidigneolitisk keramik, som visar att platsen även brukades runt 1000 år tidigare.

Beskrivningen av fornlämning L1983:4421 har korrigerats och reviderats i KMR genom Fornreg. Därtill har lämningens geometri utökats åt sydväst med oförändrad antikvarisk bedömning i form av boplats och fornlämning.

Referenser

Digitala Fastighetskartan. Geografiska Sverigedata (GSD). Fastighetskartan med höjdkurvor, Södermanlands län, Gävle. 2005.

Kulturmiljöregistret/Fornsök (KMR), Riksantikvarieämbetet. Datauttag Södermanlands län (2024-10-11), Södermanlands län (www.fmis.raa.se).

Plikk, Anna, Risberg, Jan & Bergman, Jonas. 2024. *Strandförskjutning utmed Ostlänken i Södermanlands län*. Arkeologisk förundersökning, Södermanlands län, Södermanland, Trosa och Nyköpings kommuner. *Arkeologerna Statens historiska museer Rapport 2024:31*. Stockholm.

Statens Historiska museer (SHM). *Sök i samlingarna*. Besökt 2025-03-20. Sökord: Södermanland, Trosa-Vagnhärad socken, Sköttedal. https://mis.historiska.se/mis/sok/resultat_fyndplats.asp

Terrängkartan, Geografiska Sverigedata (GSD). Kartförlaget, Gävle. 2013. Källa: Lantmäteriet.

Welinder, Stig. 1970. Levande och döda. Stenåldersmänniskor på Åshorn. I: *Sörmlandsbygden 1970. Södermanlands hembygds- och museiförbunds årsbok. Trettionionde årgången*. Nyköping.

Administrativa uppgifter

Projektnummer Sörmlands Arkeologi AB: 2421
Länsstyrelsens dnr: 431-8070-2024
Uppdragsnummer: 202401792
Tid för undersökningen: 2024-12-10
Personal: Patrik Gustafsson Gillbrand
Län: Södermanland
Kommun: Trosa
Socken: Trosa-Vagnhärad
Fornlämning: L1983:4421
Belägenhet: N (X) 6529927,59. E (Y) 644017,48
Koordinatsystem: SWEREF 99 TM
Höjdsystem: RH 2000
Undersökt yta: Intensivt: 38 m²

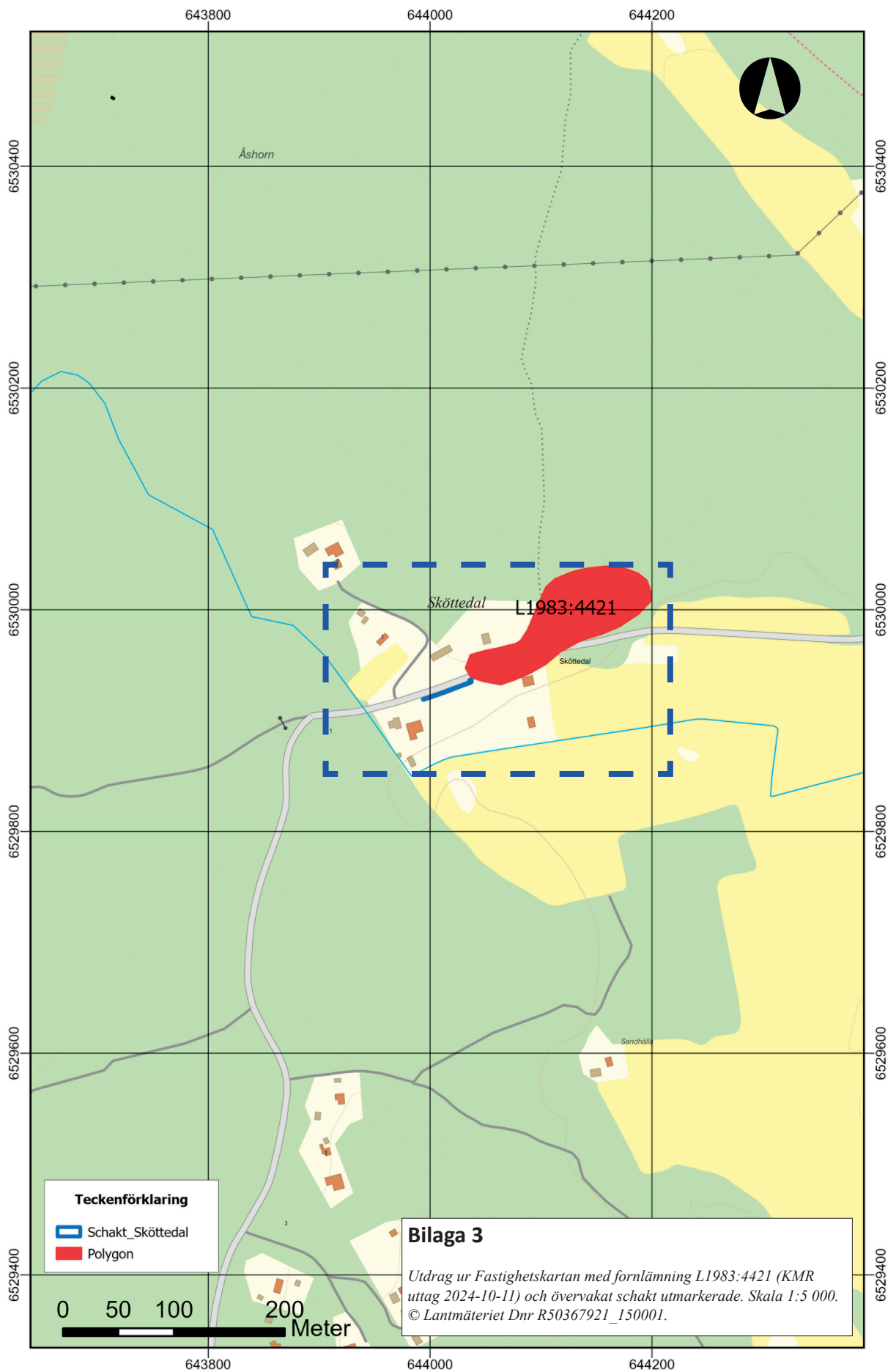
Inget analogt dokumentationsmaterial utöver rapporten föreligger. Digital dokumentation förvaras hos Sörmlands Arkeologi AB i väntan på meddelande från ATA angående rutiner för leverans av digitalt material.

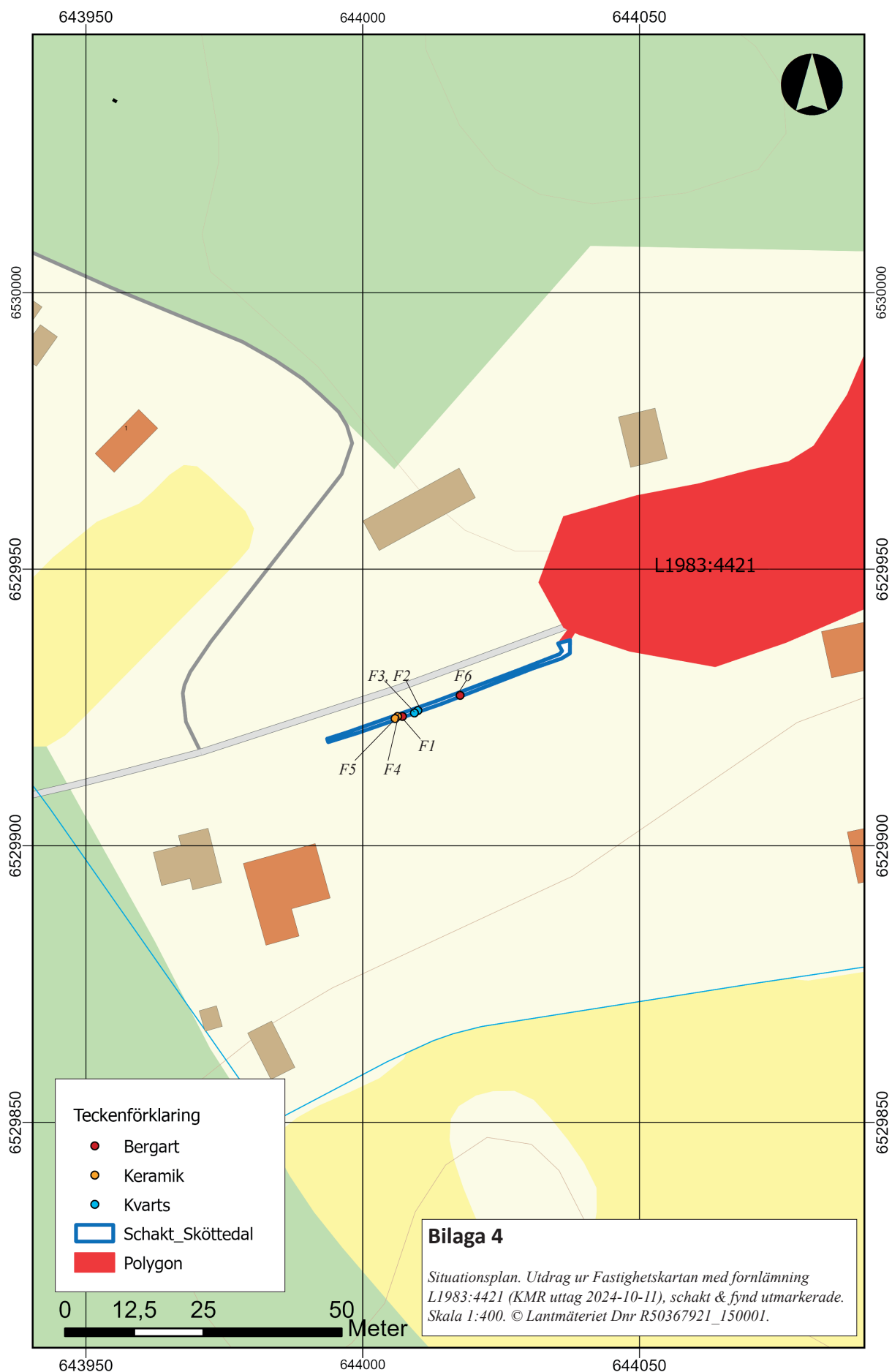
Fynd med nr 1- 6 förvaras vid Sörmlands Arkeologi AB i avvaktan på fyndfördelning.

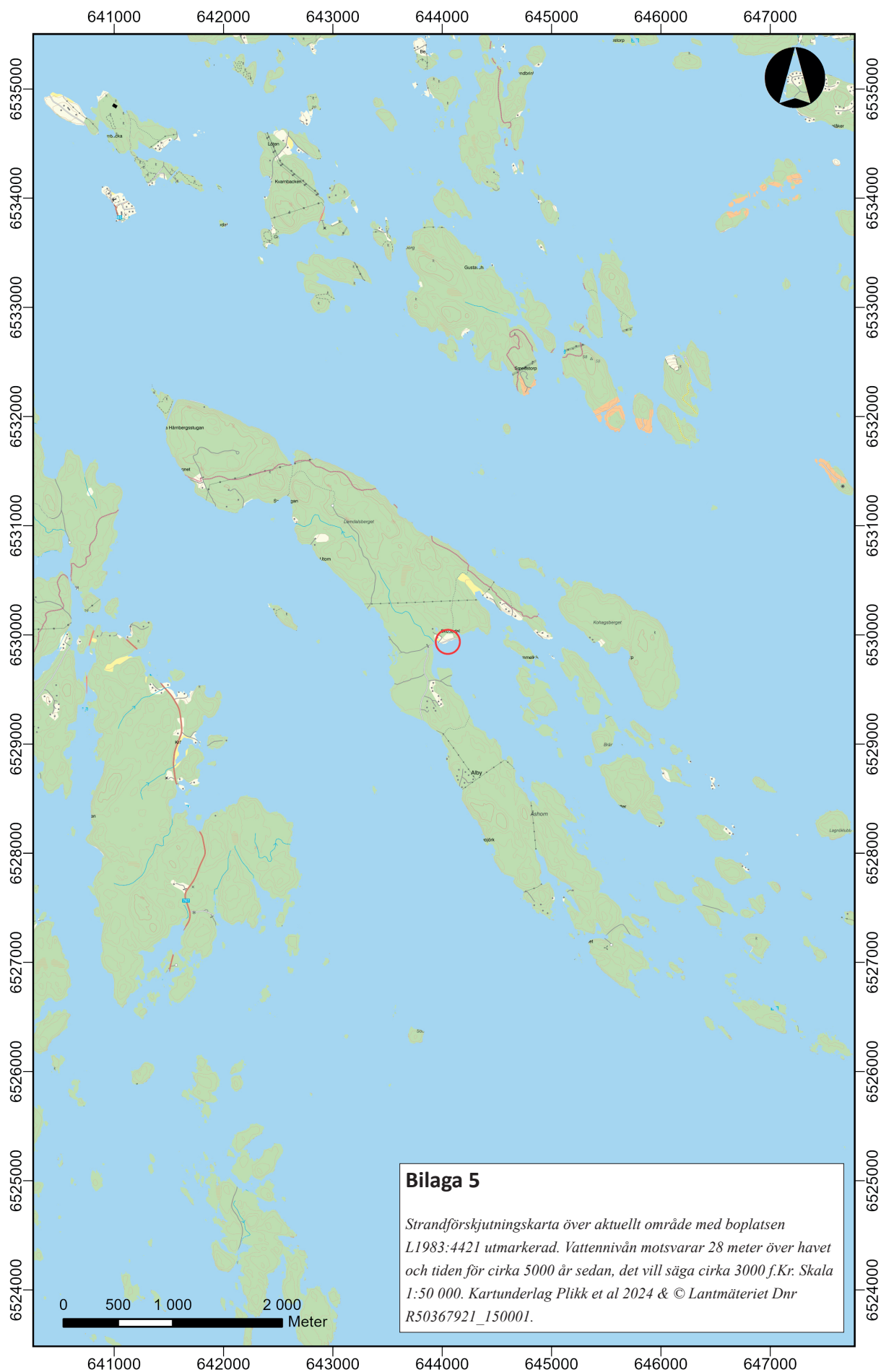
Rapporten laddas ned via www.sormlandsarkeologi.se eller beställs från Sörmlands Arkeologi AB, Tideliussgatan 37, 118 69 Stockholm, mail@sormlandsarkeologi.se. Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY. <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv> © Sörmlands Arkeologi AB. Nyköping 2025.

6. Fyndregister

Fnr	Kontext	Kontexttyp	Sakord	Typ/art	Del	Metod	Material	Antal	Antal frag	Vikt (g)	Beskrivning
1	IFS364	Rensfynd	Föremål	Kniv	Hel	Plattform	Sandsten	1	1	48,54	Slipad egg. Distala delen uppvisar slipning på både in- och utsida. Bred plan plattform
2	IFQ365	Rensfynd	Avslag		Hel	Plattform	Kvarts	1	1	9,62	Bred plan plattform. Nodulutsida
3	IFQ366	Rensfynd	Avslag		Fragment		Kvarts	1	1	4,2	
4	IFK368	Rensfynd	Kärl	Buk	Fragment		Keramik	1	1	2,28	Rödbrun slammad utsida. Svart insida. Grov bergartsmagring
5	IFK369	Rensfynd	Kärl	Buk	Fragment		Keramik	1	1	2,28	Spjälkad. Svart insida. Grov bergartsmagring
6	IFS370	Rensfynd	Avslag	Mikrospånsliknande	Fragment		Kvartsit	1	1	0,68	Medial. Tungfraktur

Bilaga 7. Fotodokumentation

Översikt från boplatsen L1983:4421 mot schaktytan. Bilden är tagen från öster. Foto: Patrik Gustafsson Gillbrand 2024, Sörmlands Arkeologi AB.

Översikt av det övervakade schaktet med fynd i påsar. I bakgrunden skymtar torpet Sköttedal. Bilden är tagen från väster. Foto: Patrik Gustafsson Gillbrand 2024, Sörmlands Arkeologi AB.

Översikt av schaktet vid elskåpet. Bilden är tagen från söder. Foto: Patrik Gustafsson Gillbrand 2024, Sörmlands Arkeologi AB.

F6 ett kvartsitavslag, F2 & F3 kvartsavslag samt F1 en kniv av sandsten med slipad egg. Foto: Patrik Gustafsson Gillbrand 2025, Sörmlands Arkeologi AB.

F1. Detalj av den slipade eggen på sandstensavslaget. Foto: Patrik Gustafsson Gillbrand 2025, Sörmlands Arkeologi AB.

F4 & F5, två keramikskärvor av neolitisk typ. Foto: Patrik Gustafsson Gillbrand 2025, Sörmlands Arkeologi AB.